 ISSN 2306-5478

УДК 338.439.02:351.82
JEL Classification: Q18, Q11, C43, I32, O13
DOI: 10.31713/ve120267

Ковшун Н. Е.[1]
доктор економічних наук, професор
ORCID ID: 0000-0003-0573-2932
E-mail: n.e.kovshun@nuwm.edu.ua
Слесарчук О. П.[1]
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
ORCID ID: 0009-0003-1846-8349
E-mail: o.p.slesarchuk@nuwm.edu.ua

[1]*Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна*

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОЦІНКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано теоретико-методичні засади оцінювання продовольчої безпеки України в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій та воєнних викликів. Узагальнено сучасні підходи до оцінювання продовольчої безпеки, зокрема методики FAO та GFSI, та визначено їх переваги й обмеження. Доведено необхідність удосконалення національної методики оцінювання шляхом інтеграції інноваційної складової. Запропоновано доповнення системи індикаторів блоком показників інноваційного розвитку агровиробництва, що дозволяє врахувати технологічний рівень розвитку аграрного сектору та його адаптивність до сучасних викликів. Розроблено структурно-логічний алгоритм оцінювання продовольчої безпеки та визначено критерії її рівнів. Обґрунтовано, що застосування інтегрального підходу з урахуванням інноваційної складової сприяє підвищенню об'єктивності оцінювання, формуванню ефективної державної політики та зміцненню продовольчої безпеки України.

Ключові слова: продовольча безпека; методика оцінювання; індикатори продовольчої безпеки; інноваційний розвиток; аграрний сектор; післявоєнне відновлення.

Актуальність теми. Оцінювання рівня продовольчої безпеки є необхідним елементом формування ефективної державної політики у сфері забезпечення населення продовольством та важливою

складовою системи економічної і національної безпеки держави. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, глобалізації продовольчих ринків та посилення кризових явищ, зокрема військових, економічних і логістичних викликів, особливого значення набуває розроблення обґрунтованих методичних підходів до оцінювання продовольчої безпеки, які дозволяють об'єктивно визначити її рівень, виявити загрози та сформувати ефективні механізми їх нейтралізації.

Для України проблема продовольчої безпеки набуває особливої актуальності в умовах післявоєнного відновлення, що супроводжується необхідністю ідентифікації та подолання стратегічних дисбалансів у продовольчій сфері, спричинених руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, скороченням аграрного потенціалу та соціально-економічними втратами населення. Вагомим чинником залишається зниження рівня реальних доходів значної частини домогосподарств, що негативно впливає на доступність, якість і структуру харчування.

У таких умовах забезпечення продовольчої безпеки держави вимагає комплексного підходу, орієнтованого не лише на стабілізацію, а й на відновлення та модернізацію агропродовольчої системи. В основу такого підходу має бути покладена система показників оцінювання продовольчої безпеки, яка, з одного боку, відображатиме специфіку національного продовольчого сектору в умовах посткризового розвитку, а з іншого – буде гармонізована з міжнародними методиками вимірювання, забезпечуючи можливість об'єктивного порівняння та інтеграції України у глобальні продовольчі системи.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Окремі аспекти оцінювання стану продовольчої безпеки висвітлено у працях зарубіжних дослідників, зокрема Т. Гарнетт, Е. Воррен, М. дель Гроссо, К. Сілвер та ін. Вагомий внесок у розвиток методичних підходів до кількісної оцінки рівня продовольчої безпеки здійснили українські науковці, серед яких О. Горячева, Г. Педченко, Я. Пиріг, О. Зеленська, Н. Мартиненко, С. Урба, Г. Прунцева, В. Власов, Є. Дронь, Н. Волченко, К. Соколюк, І. Федулова, П. Саблук, О. Скидан та інші.

Водночас, попри значну кількість наукових напрацювань, теоретико-методичні засади оцінювання продовольчої безпеки держави залишаються недостатньо систематизованими та

 ISSN 2306-5478

потребують подальшого розвитку. Зокрема, актуальною залишається проблема узгодженості національних індикаторів із міжнародними підходами, що обумовлює необхідність поглиблення наукових досліджень у напрямі вдосконалення як методологічних основ, так і прикладних інструментів оцінювання продовольчої безпеки.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад оцінювання рівня продовольчої безпеки держави та вдосконалення існуючих підходів шляхом інтеграції інноваційної складової у систему її оцінки. Реалізація поставленої мети передбачає узгодження національної системи індикаторів із міжнародними підходами, а також формування комплексної методики оцінювання, здатної забезпечити об'єктивне визначення рівня продовольчої безпеки та ідентифікацію ключових загроз і можливостей її зміцнення в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Основна частина. Сучасні підходи до оцінювання продовольчої безпеки ґрунтуються на комплексному використанні системи індикаторів, що відображають різні сторони функціонування продовольчого сектору. У структурі таких показників доцільно виокремити кілька ключових груп. Передусім, виробничі індикатори характеризують обсяги виготовлення продовольчої продукції, рівень самозабезпечення країни та ефективність функціонування аграрного сектору. Економічні показники відображають фінансові можливості населення, цінову ситуацію на продовольчому ринку та ступінь економічної доступності харчових продуктів. Окрему групу становлять показники споживання, які дозволяють оцінити обсяги та структуру харчування населення. Важливе значення мають також ресурсні індикатори, що характеризують забезпеченість аграрного виробництва матеріально-технічними, трудовими та природними ресурсами. Крім того, вагому роль відіграють зовнішньоекономічні показники, які відображають ступінь залежності країни від імпорту продовольства, а також збалансованість внутрішнього продовольчого ринку [1].

Одним із найбільш системних міжнародних інструментів оцінювання рівня продовольчої безпеки є підхід, що базується на використанні індексу Global Food Security Index (GFSI). Зазначений індекс розробляється аналітичним підрозділом Economist Intelligence Unit та широко застосовується для проведення міжкраїнних порівнянь стану продовольчої безпеки [6, С. 110].

Відмінною рисою цієї методики є її комплексний характер, який передбачає формування інтегрального показника на основі сукупності взаємопов'язаних компонентів. Зокрема, структура індексу охоплює чотири ключові напрями: економічну доступність продовольства, фізичну наявність продовольчих ресурсів, якість і безпечність харчових продуктів, а також стабільність і здатність продовольчої системи до адаптації. Кожен із зазначених блоків деталізується через систему окремих індикаторів, що забезпечує більш глибоке та всебічне оцінювання стану продовольчої безпеки й дозволяє ідентифікувати проблемні аспекти її забезпечення [8].

Важливою перевагою цієї методики є можливість забезпечення порівнянності результатів на міжнародному рівні. Розрахунок індексу здійснюється на основі уніфікованого методологічного підходу, який застосовується до більшості країн світу. Це дозволяє визначати позиції держав у глобальному рейтингу продовольчої безпеки, здійснювати порівняльний аналіз розвитку національних продовольчих систем, а також відстежувати їхню динаміку в часі. Отримані результати формують аналітичну базу для розроблення державної політики та ухвалення обґрунтованих стратегічних рішень у сфері продовольчої безпеки.

Разом з тим, зазначена методика не позбавлена певних обмежень. Зокрема, використання експертних оцінок при формуванні окремих індикаторів може зумовлювати певний рівень суб'єктивності результатів. Крім того, універсалізований характер показників не завжди адекватно відображає національні особливості країн, особливо в умовах специфічних економічних, соціальних чи воєнних викликів. Індекс розраховується на загальнодержавному рівні, що обмежує можливості врахування регіональних відмінностей у забезпеченні продовольчої безпеки. Додатково складність структури методики, значна кількість індикаторів і алгоритмів їх обчислення ускладнюють її практичне застосування для самостійних розрахунків на національному рівні.

Водночас слід підкреслити, що значна частина сучасних наукових досліджень у сфері продовольчої безпеки базується на методологічному підході, сформованому Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO). Цей підхід передбачає комплексне оцінювання функціонування продовольчої системи на основі багатовимірного аналізу, що охоплює економічні, соціальні та виробничі параметри. Згідно з концептуальними

 ISSN 2306-5478

положеннями FAO, продовольча безпека досягається за умови, коли кожна людина незалежно від часу та обставин має фізичний, економічний і соціальний доступ до достатнього обсягу безпечних і поживних харчових продуктів, необхідних для забезпечення активної життєдіяльності та збереження здоров'я [9].

Методологічний підхід FAO базується на системному баченні продовольчої безпеки та передбачає її оцінювання через чотири взаємопов'язані складові: фізичну наявність продовольства, економічну доступність, рівень його споживання та ефективність використання, а також стабільність продовольчого забезпечення в часі. Для аналізу зазначених компонентів застосовується широкий спектр аналітичних інструментів і система кількісних показників, що забезпечує можливість комплексного дослідження продовольчої ситуації на різних рівнях – від національного до глобального – та дозволяє виявляти ключові тенденції і ризики у функціонуванні продовольчої системи [5].

Першим базовим компонентом зазначеної методології виступає оцінювання фізичної наявності продовольства, яка відображає обсяги продовольчих ресурсів, що формуються у межах національної економіки та є потенційно доступними для населення. Цей вимір характеризує виробничі можливості аграрного сектору, ступінь забезпеченості країни продовольством, а також рівень її залежності від зовнішньоекономічних постачань. Ключовим інструментом аналізу виступають продовольчі баланси (Food Balance Sheets, FBS), які дають змогу оцінити структуру формування та використання продовольчих ресурсів через зіставлення обсягів виробництва, імпорту, експорту, змін запасів і внутрішнього споживання. На основі цих балансів розраховуються основні показники, зокрема: виробництво продовольства в розрахунку на одну особу, рівень самозабезпеченості країни, обсяги зовнішньої торгівлі продовольчими товарами, величина продовольчих запасів, середня калорійність харчового забезпечення населення (ккал на особу за добу), а також втрати продовольства на різних етапах його руху [7].

Другим ключовим елементом виступає оцінювання економічної та фізичної доступності продовольства, що відображає здатність населення забезпечувати свої потреби в харчуванні з урахуванням рівня доходів і цінової кон'юнктури на продовольчому ринку. Цей компонент дозволяє визначити, наскільки наявні продовольчі ресурси є фактично досяжними для різних соціальних груп

населення. Для аналізу доступності продовольства FAO застосовує систему соціально-економічних індикаторів, серед яких ключове значення мають рівень доходів населення, показники бідності, частка витрат на харчування у структурі сукупних витрат домогосподарств, індекс споживчих цін на продовольчі товари, купівельна спроможність населення та рівень безробіття.

Вагомим інструментом оцінювання продовольчої доступності є шкала досвіду продовольчої незахищеності (Food Insecurity Experience Scale, FIES), яка ґрунтується на результатах соціологічних досліджень. Застосування цього інструменту дає змогу ідентифікувати рівень продовольчої незахищеності домогосподарств, зокрема виділити її помірний та гострий прояви [9].

Третім складовим елементом методології є оцінювання використання продовольства, яке відображає ефективність споживання харчових ресурсів та їхній вплив на стан здоров'я населення. Цей показник охоплює як кількісні, так і якісні параметри харчування, що дозволяє комплексно оцінити рівень забезпечення населення необхідними поживними речовинами. Одним із базових індикаторів у межах цього підходу виступає показник поширеності недоїдання (Prevalence of Undernourishment, PoU), який визначає частку населення, що не отримує достатньої кількості енергії відповідно до фізіологічних норм. Його розрахунок базується на даних продовольчих балансів, демографічній інформації та показниках розподілу споживання продовольства [9]. Додатково для оцінювання ефективності використання продовольства застосовується система індикаторів, яка включає середню калорійність раціону, структуру харчування, рівень споживання основних груп продуктів, ступінь забезпеченості населення ключовими поживними речовинами, доступ до безпечної питної води, санітарно-гігієнічні умови проживання, а також узагальнені показники стану здоров'я населення.

Четвертим компонентом продовольчої безпеки виступає стабільність продовольчого забезпечення, яка відображає здатність продовольчої системи функціонувати безперервно в довгостроковій перспективі та ефективно реагувати на вплив внутрішніх і зовнішніх ризиків. Цей показник дозволяє оцінити стійкість системи до кризових явищ та її адаптаційний потенціал [9]. Для аналізу стабільності застосовується сукупність індикаторів, що характеризують варіативність обсягів виробництва продовольства,

 ISSN 2306-5478

рівень залежності від імпортних поставок, динаміку та волатильність цін на продовольчі товари, обсяги стратегічних продовольчих запасів, а також загальний рівень макроекономічної нестабільності. Важливу роль відіграє також урахування впливу зовнішніх чинників, зокрема воєнних конфліктів, економічних криз і природно-кліматичних змін, які можуть суттєво впливати на безперервність продовольчого забезпечення населення.

Використання методологічних підходів FAO та відповідного інструментарію оцінювання продовольчої безпеки набуває особливої актуальності для України, зважаючи на стратегічне значення аграрного сектору у забезпеченні внутрішніх потреб у продовольстві та формуванні експортного потенціалу держави. Водночас повномасштабна війна зумовила глибокі трансформації та дестабілізацію функціонування національної продовольчої системи. Зокрема, спостерігається скорочення посівних площ, руйнування виробничих потужностей і логістичної інфраструктури, що призводить до зниження обсягів виробництва та порушення ефективності розподілу продовольчих ресурсів. У сукупності це посилює ризики погіршення рівня продовольчої забезпеченості населення.

Найбільш уразливою залишається ситуація у прифронтових територіях, де порушено функціонування ринкових механізмів та обмежено доступ до продуктів харчування. Додатковими негативними чинниками виступають зниження доходів населення, зростання рівня безробіття та підвищення цін на продовольство, що суттєво звужує економічну доступність харчових ресурсів і негативно позначається на якості харчування. Водночас ефективність використання продовольства в Україні значною мірою залежить від стану соціальної інфраструктури, рівня доступності медичних послуг та інших соціально-економічних умов, які зазнали істотного погіршення внаслідок воєнних дій.

Загалом, функціонування продовольчої системи України зазнало суттєвих порушень під впливом воєнних дій, що формує довгострокові загрози для забезпечення продовольчої безпеки держави. У таких умовах особливої актуальності набуває реалізація ефективної державної політики, спрямованої на підтримку аграрного сектору, відновлення логістичної інфраструктури та гарантування доступності продовольства для різних регіонів і соціальних груп населення.

У цьому контексті урядом України було вдосконалено національні підходи до оцінювання продовольчої безпеки шляхом оновлення методики розрахунку її основних індикаторів. Прийняття відповідної постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки» [4] від 15.09.2026 р. спрямоване на формування сучасного та уніфікованого інструментарію для комплексного аналізу стану продовольчої безпеки країни. Необхідність оновлення методики обумовлена тим, що попередній нормативний документ, затверджений постановою КМУ від 5 грудня 2007 р. № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» [3], не враховував сучасних тенденцій розвитку національного та світового продовольчих ринків, а також структурних змін у сфері виробництва і споживання, спричинених економічними трансформаціями та воєнними викликами.

Оновлена методика забезпечує більш комплексний підхід до оцінювання продовольчої безпеки та сприяє гармонізації національної системи індикаторів із міжнародними стандартами, зокрема рекомендаціями Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), а також враховує стратегічні орієнтири, визначені у Стратегії продовольчої безпеки України до 2027 року.

Запроваджена методика надає Міністерству економіки України та іншим органам державної влади можливість здійснювати системний моніторинг і комплексну оцінку рівня продовольчої безпеки як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Вона забезпечує виявлення критичних відхилень фактичних значень індикаторів від установлених порогових орієнтирів, що створює підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення стійкості продовольчої системи України в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного та повоєнного періодів. Отже, перевагою оновленої методики є її комплексний та уніфікований характер, адаптованість до сучасних соціально-економічних трансформацій, а також інтеграція міжнародних підходів до оцінювання продовольчої безпеки. Це дозволяє розглядати її як ефективний інструмент стратегічного планування, аналізу та моніторингу стану продовольчої безпеки держави.

З метою підвищення аналітичної інформативності та прогностичного потенціалу запропонованої методики, доцільним є її доповнення окремим блоком показників, що відображають рівень інноваційного розвитку агровиробництва як ключової передумови

 ISSN 2306-5478

забезпечення довгострокової продовольчої безпеки держави (таблиця).

Таблиця

Індикатори оцінювання продовольчої безпеки України*

Структурний елемент продовольчої безпеки	Назва індикатора	Економічний зміст	Граничне (порогове) значення
1. Забезпечення харчових потреб населення	Середньорічне споживання основних продуктів харчування на 1 особу	Характеризує рівень фактичного споживання харчових продуктів населенням	Порівняння з науково обґрунтованими нормами
	Добова енергетична цінність раціону	Відображає калорійність добового раціону населення	≥ 2500 ккал/добу
	Енергетична цінність продуктів тваринного походження	Показує частку продуктів тваринного походження в раціоні	Не нижче фізіологічно обґрунтованого рівня
2. Доступність харчових продуктів	Економічна доступність продовольства	Відображає частку витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств	≤ 60%
	Індекс споживчих цін на продукти харчування	Характеризує зміну рівня цін на продовольство	Динамічний аналіз
	Диференціація вартості харчування	Показує соціальну нерівність у доступі до харчування	Зростання – негативна тенденція
3. Стабільність продовольчих систем	Імпортозалежність окремих продуктів	Характеризує залежність внутрішнього ринку від імпорту	≤ 30%
	Коефіцієнт вартості імпорту до експорту	Оцінює зовнішньоторговельну збалансованість	Зростання – потенційний ризик
4. Використання сільськогосподарської продукції	Ємність внутрішнього ринку	Визначає обсяг використання продукту на внутрішньому ринку	Аналіз у динаміці
	Індекс сільськогосподарської продукції	Характеризує зміну фізичного обсягу виробництва	Зростання – позитивна тенденція

продовження таблиці

	Рівень самозабезпеченості основними продуктами*	Відображає здатність країни забезпечувати власні потреби	≥ 80–100%
5. Інноваційність агровиробництва (доповнений блок)*	Частка інноваційно активних аграрних підприємств	Характеризує рівень впровадження інновацій у аграрному секторі	≥ 20%
	Частка капітальних інвестицій у сільське господарство у загальному обсязі інвестицій	Відображає рівень оновлення матеріально-технічної бази	≥ 10% Або ≥ 2–3% ВВП
	Частка використання сучасних агротехнологій (точне землеробство, GPS, автоматизація)	Відображає рівень технологічної модернізації	≥ 30%
	Продуктивність праці у сільському господарстві	Характеризує ефективність використання ресурсів	Зростання – позитивна тенденція

Джерело: вдосконалено автором на основі [4]

Необхідність інтеграції такого структурного елемента обумовлена тим, що сучасні підходи до трактування продовольчої безпеки, зокрема в межах концепції Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), акцентують увагу не лише на поточному рівні забезпеченості населення продовольством, але й на спроможності національної агропродовольчої системи до стійкого функціонування та адаптації до впливу внутрішніх і зовнішніх чинників у довгостроковій перспективі. У цьому контексті інноваційний розвиток аграрного виробництва виступає визначальним фактором формування ефективного виробничого потенціалу, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та забезпечення продовольчої незалежності держави.

Інноваційна складова розвитку аграрного сектору має визначальний вплив на результативність сільськогосподарського виробництва, рівень ефективності використання ресурсного потенціалу, оптимізацію витрат та покращення якісних характеристик продукції. Запровадження сучасних агротехнологій, цифрових інструментів, елементів точного землеробства, високотехнологічної

 ISSN 2306-5478

техніки та досягнень наукових досліджень сприяє підвищенню врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тваринництва. У результаті це забезпечує зростання фізичної доступності продовольства та зменшення ймовірності виникнення дефіциту продовольчих ресурсів.

Водночас інноваційний розвиток агровиробництва виступає ключовим фактором підвищення адаптивності аграрного сектору до сучасних викликів, зокрема кліматичних змін, макроекономічної нестабільності, порушень логістичних зв'язків та наслідків воєнних дій. Використання ресурсозберігаючих технологій, автоматизованих систем управління виробничими процесами та сучасних технічних рішень дозволяє зменшити втрати продукції, підвищити ефективність використання земельних, матеріальних і трудових ресурсів, а також забезпечити стабільність функціонування продовольчої системи навіть за умов підвищеної невизначеності та ризику.

Значущість інноваційної складової суттєво зростає в умовах структурних трансформацій економіки України та необхідності відновлення аграрного потенціалу у післявоєнний період. Інновації створюють передумови для переходу від екстенсивної до інтенсивної моделі розвитку аграрного сектору, що є особливо актуальним в умовах обмеженості ресурсної бази, скорочення трудового потенціалу та часткового руйнування виробничої інфраструктури. Розширення техніко-технологічного забезпечення, активізація інвестиційних процесів у сільському господарстві, впровадження сучасних технологій і зростання продуктивності праці формують основу для сталого нарощування обсягів виробництва продовольства та посилення продовольчої безпеки держави.

Інтеграція показників інноваційного розвитку до системи оцінювання продовольчої безпеки узгоджується із сучасними міжнародними підходами до формування стійких продовольчих систем, які підтримуються провідними міжнародними організаціями, зокрема Світовим банком та Організацією економічного співробітництва та розвитку. Такі підходи передбачають необхідність оцінювання не лише поточних параметрів виробництва і споживання продовольства, а й рівня технологічного розвитку аграрного сектору як ключового чинника забезпечення його довгострокової ефективності, конкурентоспроможності та стійкості.

Отже, інтеграція блоку індикаторів інноваційного розвитку агровиробництва до методики оцінювання продовольчої безпеки

забезпечує більш комплексний і системний підхід до її аналізу. Такий підхід дозволяє врахувати технологічний рівень розвитку аграрного сектору, визначити його потенціал щодо нарощування обсягів виробництва продовольства та підвищення ефективності використання ресурсів, а також сформувати науково обґрунтовану інформаційну основу для прийняття стратегічних управлінських рішень у сфері зміцнення продовольчої безпеки України. У результаті це сприяє підвищенню прикладної значущості методики та її адаптації до сучасних умов функціонування національної економіки й розвитку аграрного сектору.

Запропонована методика оцінювання передбачає поетапну реалізацію аналітичного алгоритму. На початковому етапі формується система індикаторів з урахуванням цілей дослідження та наявності інформаційної бази. Наступний етап передбачає збір і опрацювання статистичних даних, що характеризують функціонування продовольчої системи. Далі здійснюється нормування показників з метою забезпечення їх зіставності. Після цього визначаються вагові коефіцієнти індикаторів, які відображають їхній вплив на загальний рівень продовольчої безпеки. На наступному етапі розраховується інтегральний показник шляхом агрегування нормованих значень з урахуванням встановлених ваг. Завершальним етапом є інтерпретація отриманих результатів та визначення рівня продовольчої безпеки.

Важливою складовою методики є також встановлення критеріїв і градацій рівнів продовольчої безпеки. Залежно від величини інтегрального показника доцільно виокремлювати високий, достатній, нестійкий та критичний рівні. Високий рівень характеризується стабільним функціонуванням продовольчої системи та належним забезпеченням населення продовольством. Достатній рівень свідчить про загалом прийнятний стан із наявністю окремих ризиків. Нестійкий рівень відображає наявність суттєвих загроз продовольчій безпеці. Критичний рівень засвідчує неспроможність продовольчої системи гарантувати населення необхідними продовольчими ресурсами у достатньому обсязі.

Висновок з проведеного дослідження. Отже, сучасні підходи до оцінювання продовольчої безпеки ґрунтуються на системному та комплексному підходах, які передбачають врахування виробничих, економічних, соціальних і ресурсних характеристик функціонування продовольчої системи. Водночас визначальне значення має

 ISSN 2306-5478

виробничо-ресурсний компонент, оскільки саме рівень розвитку аграрного сектору формує базові передумови забезпечення продовольчої безпеки, тоді як економічні, соціальні та інституційні аспекти розширюють і поглиблюють оцінювання, забезпечуючи його багатовимірність.

У сучасних умовах глобалізації, технологічних змін та зростання впливу різноманітних ризиків особливої ваги набуває інноваційний чинник розвитку аграрного виробництва. Рівень впровадження новітніх технологій, модернізації матеріально-технічної бази, цифровізації виробничих процесів, інвестиційної активності та загальної інноваційної динаміки аграрних підприємств визначає спроможність сектору забезпечувати стабільне зростання виробництва продовольства, підвищення продуктивності праці та ефективності використання ресурсів. Крім того, інноваційний розвиток підсилює адаптаційні можливості аграрного сектору до сучасних викликів, включаючи кліматичні зміни, економічну нестабільність і наслідки воєнних дій, формуючи підґрунтя довгострокової стійкості продовольчої системи та продовольчої незалежності держави.

У цьому контексті доцільним є включення індикаторів інноваційного розвитку агровиробництва до системи оцінювання продовольчої безпеки, що дає змогу не лише визначити поточний рівень забезпеченості продовольством, а й оцінити потенціал аграрного сектору щодо нарощування виробництва, підвищення ефективності його функціонування та забезпечення стабільності продовольчої системи у стратегічній перспективі. Такий підхід розширює традиційні методики оцінювання, доповнюючи їх урахуванням технологічного рівня розвитку як одного з ключових факторів формування продовольчої безпеки.

Застосування інтегрального підходу з урахуванням інноваційної складової дозволяє отримати узагальнену та об'єктивну оцінку стану продовольчої безпеки, виявити наявні диспропорції та тенденції розвитку, оцінити потенціал аграрного сектору до відновлення й зростання, а також сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності державної політики у цій сфері. Це створює методологічну основу для ухвалення стратегічних управлінських рішень, спрямованих на зміцнення продовольчої безпеки України в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій та післявоєнного відновлення економіки.

1. Зеленська О. О., Зеленський С. М., Алєшугіна Н. О. Методичні підходи до оцінки рівня продовольчої безпеки. *Економіка АПК.* 2015. № 5. С. 88–91. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2022,%20No.%205,%202015_apk-88-91.pdf (дата звернення: 27.01.2026). **2.** Мариненко Н. Ю. Рівень продовольчої безпеки в Україні: методи оцінки та сучасний стан. Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем : монографія. Т. : ФОП Паляниця В. А., 2021. С. 52–63. **3.** Деякі питання продовольчої безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF (дата звернення: 02.02.2026). **4.** Про затвердження Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України; Методика від 15.09.2025 № 1140. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1140-2025-%D0%BF (дата звернення: 27.01.2026). **5.** Прунцева Г. О. Методологічні засади оцінки системи продовольчої безпеки. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 151–154. https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.6.151 **6.** Урба С. І. Теоретико-методичні засади оцінки продовольчої безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2017. Вип. 25, ч. 1. С. 106–111. URL: https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/issue/view/57 (дата звернення: 27.01.2026). **7.** FAOSTAT: Food Balance Sheets (FBS). Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: https://www.fao.org/faostat/ru/#data/FBS (дата звернення: 01.02.2026). **8.** Global Food Security Index 2022: Global report. September 2022. Economist Impact. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/(дата звернення: 02.02.2026). **9.** Measuring Hunger: About the Food Insecurity Experience Scale (FIES). Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: https://www.fao.org/measuring-hunger/access-to-food/about-the-food-insecurity-experience-scale-%28fies%29/en?utm_source=chatgpt. com (дата звернення: 02.02.2026).

REFERENCES:

1. Zelenska O. O., Zelenskyi S. M., Alieshuhina N. O. Metodychni pidkhody do otsinky rivnia prodovolchoi bezpeky. *Ekonomika APK*. 2015. № 5. S. 88–91. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2022,%20No.%205,%202015_apk-88-91.pdf (data zvernennia: 27.01.2026). **2.** Marynenko N. Yu. Riven prodovolchoi bezpeky v Ukraini: metody otsinky ta suchasnyi stan. Naroshchuvannia finansovo-ekonomichnoho potentsialu subiektiv ekonomichnykh vidnosyn yak osnova postupalnoho rozvytku terytorialno-hospodarskykh system : monohafiia. T. : FOP Palianytsia V. A., 2021. S. 52–63. **3.** Deiaki pytannia prodovolchoi bezpeky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 hrudnia 2007 r. № 1379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF (data zvernennia: 02.02.2026). **4.** Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku indykatoriv prodovolchoi bezpeky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Metodyka vid 15.09.2025 № 1140. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada Ukrainy. URL:

 ISSN 2306-5478

https://zakon.rada.gov.ua/go/1140-2025-%D0%BF (data zvernennia: 27.01.2026). **5.** Pruntseva H. O. Metodolohichni zasady otsinky systemy prodovolchoi bezpeky. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. № 6. S. 151–154. 10.32702/2306-6806.2020.6.151 **6.** Urba S. I. Teoretyko-metodychni zasady otsinky prodovolchoi bezpeky derzhavy. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*. 2017. Vyp. 25, ch. 1. S. 106–111. URL: https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/issue/view/57 (data zvernennia: 27.01.2026). **7.** FAOSTAT: Food Balance Sheets (FBS). Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: https://www.fao.org/faostat/ru/#data/FBS (data zvernennia: 01.02.2026). **8.** Global Food Security Index 2022: Global report. September 2022. Economist Impact. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/(data zvernennia: 02.02.2026). **9.** Measuring Hunger: About the Food Insecurity Experience Scale (FIES). Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: https://www.fao.org/measuring-hunger/access-to-food/about-the-food-insecurity-experience-scale-%28fies%29/en?utm_source=chatgpt. com (data zvernennia: 02.02.2026).

Kovshun N. E.[1]
Doctor of Economics, Professor
ORCID ID: 0000-0003-0573-2932
E-mail: n.e.kovshun@nuwm.edu.ua
Slesarchuk O. P.[1]
Post-graduate Student
ORCID ID: 0009-0003-1846-8349
E-mail: o.p.slesarchuk@nuwm.edu.ua

[1]*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine*

IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING FOOD SECURITY IN UKRAINE

The article examines the theoretical and methodological foundations of assessing food security of the state in the context of modern socio-economic transformations, globalization of food markets, and the intensification of crisis phenomena, including military, economic, and logistical challenges. The necessity of forming a comprehensive approach to food security assessment based on a system of interrelated indicators that ensure a holistic analysis of the food system is substantiated. The paper summarizes modern international approaches to food security assessment, in particular the methodologies of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and the Global Food Security Index (GFSI), identifying their structural components, analytical capabilities, and limitations. It is determined that existing methodologies provide a comprehensive assessment of food

security, but insufficiently take into account national specificities and the level of innovative development of the agricultural sector. Special attention is paid to the analysis of the impact of military actions on the functioning of Ukraine's food system, which manifests itself in the reduction of production potential, disruption of logistics chains, decline in economic accessibility of food, and growth of socio-economic risks. It is proved that in the conditions of post-war recovery, ensuring the resilience of the food system based on the innovative development of agricultural production becomes particularly important. The study proposes improving the methodology for assessing food security by integrating a block of indicators reflecting the innovative development of the agricultural sector into its structure. This approach makes it possible to assess the technological level of production, investment activity, the degree of implementation of modern agrotechnologies, and the efficiency of resource use. It is substantiated that the inclusion of an innovation component increases the analytical value of the methodology and allows assessing the adaptive capacity of the agricultural sector to ensure long-term food security. A step-by-step algorithm for food security assessment is developed, which includes the formation of an indicator system, data collection and normalization, determination of weighting coefficients, calculation of an integral indicator, and interpretation of results. Approaches to defining food security levels (high, sufficient, unstable, critical) are proposed, enabling a comprehensive diagnosis of the food system. It is proved that the application of an integrated approach taking into account the innovation component ensures a more objective assessment of food security, facilitates the identification of structural imbalances, and supports the development of scientifically grounded recommendations for improving state policy in this area. The results of the study can be used in developing strategic decisions aimed at strengthening food security in Ukraine under conditions of post-war recovery and long-term economic development.

Keywords: food security; assessment methodology; food security indicators; innovative development; agricultural sector; post-war recovery.

Отримано/Received: 04.02.2026
Прийнято до друку/Accepted: 09.03.2026
Опубліковано/Published: 27.03.2026

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2026 The Author(s).